

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

**MINISTRIA E ARSIMIT, SPORTIT DHE RINISË
AGJENCIA E SIGURIMIT TË CILËSISË SË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR**

**PROGRAM ORIENTUES PËR MATUREN SHTETËRORE
(Provim me zgjedhje për gjimnazet)**

LËNDA:

GJEOGRAFI

(Bërthamë dhe me zgjedhje)

(I RISHIKUAR)

VITI SHKOLLOR 2019 -2020

KOORDINATORE: EVIS MASTORI

PRILL 2020

PËRMBAJTJA

PËRMBAJTJA.....	2
I. HYRJE.....	3
II. GJEOGRAFIA (BËRTHAMË DHE ME ZGJEDHJE) NË MATURËN SHTETËRORE.....	4
III. PËRMBAJTJA E PROGRAMIT.....	5
IV. STRUKTURA E TESTIT.....	6
V. LLOJET E PYETJEVE	7
VI. TABELAT E REZULTATEVE TË TË NXËNIT PËR SECILËN TEMATIKË.....	10
VII. REZULTATET E TË NXËNIT QË NUK DO TË PËRFSHIHEN NË TESTIN E MATURËS SHTETËRORE.....	29

I. HYRJE

Pandemia COVID-19 ka prekur çdo fushë të veprimtarisë njerëzore dhe të gjithëve na është dashur të përshtatemi me një ndryshim të papritur në mënyrën se si jetojmë. Ky ndryshim natyrisht ka përfshirë edhe arsimin.

Shumica e vendeve në Europë dhe më gjerë i kanë mbyllur institucionet arsimore për të kufizuar kontaktin mes njerëzve dhe për të parandaluar përhapjen e virusit. Edhe në vendin tonë, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MASR) i ka mbyllur institucionet arsimore që nga data 9 mars 2020.

Gjatë kësaj periudhe, MASR po mbështet mësuesit në përpjekjet e tyre për të realizuar procesin mësimor në kushtet e shtëpisë. Dy format kryesore mësimore që po zbatohen janë mësimet të xhiruara dhe të transmetuara në Radio Televizionin Shqiptar (RTSH) dhe puna mes nxënësve dhe mësuesve përmes rrjeteve sociale apo përmes platformave të ndryshme që mundësojnë krijimin e klasave virtuale (google classroom, google hangout, edmodo, zoom etj.). Këto janë format me të cilat kanë punuar të gjithë nxënësit, përfshirë edhe maturantët.

Për t'u ardhur në ndihmë maturantëve, ASCAP ka hartuar urdhrin nr.43, datë 22.04.2020, "Për rishikimin e programeve orientuese për provimet e Maturës Shtetërore për vitin shkollor 2019-2020, si pasojë e situatës së krijuar nga pandemia COVID-19". Bazuar në urdhrin e mësipërm janë reduktuar nga programi orientues, njohuritë dhe aftësitë lëndore që janë zhvilluar gjatë mësimin në kushtet e shtëpisë dhe që përkrijnë me periudhën mars-qershor 2020. Njohuritë dhe aftësitë që janë reduktuar, janë pasqyruar në rubrikën e fundit të këtij programi. Këto njohuri dhe aftësi nuk do të përfshihen në testin e gjeografisë në provimin e Maturës Shtetërore.

Procesi i rishikimit të programit orientues është realizuar nga specialistët e kurrikulës në ASCAP në bashkëpunim me mësues të gjeografisë.

II. GJEOGRAFIA (BËRTHAMË DHE ME ZGJEDHJE) NË MATURËN SHTETËRORE

Lënda e gjeografisë në arsimin e mesëm të lartë ka një rëndësi të veçantë për përgatitjen e nxënësit për të jetuar dhe për t'u integruar në shoqëri, për kultivimin e identitetit personal, shoqëror, kombëtar, për edukimin për të jetuar së bashku dhe edukimin për zhvillim të qëndrueshëm.

Mësimi i gjeografisë i ofron nxënësit mundësi të zhvillojë të kuptuarit e veçorive natyrore dhe shoqërore të mjedisit gjeografik, diversitetit të vendeve dhe rajoneve në botë, të njerëzve dhe kulturave, ndërvarësisë dhe ndërveprimit, si dhe marrëdhënieve të njeriut me mjedisin, në nivel lokal, kombëtar, rajonal e botëror.

Programi orientues për provimin me zgjedhje të lëndës “Gjeografi”, në kuadrin e Maturës Shtetërore për vitin shkollor 2019-2020, përbën një dokument të vlefshëm për gjimnazet, nxënësit e interesuar, mësuesit dhe specialistët e përfshirë në procesin e hartimit të testeve të Maturës Shtetërore.

Hartimi i programit orientues është mbështetur në kurrikulën me kompetenca të lëndës së gjeografisë të arsimit të mesëm të lartë duke mbajtur parasysh formimin e njohurive, aftësive dhe qëndrimeve nëpërmjet kërkimit gjeografik në situata të thjeshta dhe komplekse.

Programi orientues për përgatitjen e provimit të lëndës së gjeografisë është mbështetur në:

- programet e lëndës së gjeografisë bërthamë për klasat 10-11;
- programin e lëndës së gjeografisë me zgjedhje për klasën e 12-të;
- udhëzuesin për zhvillimin e kurrikulës së gjimnazit;
- nivelet e arritjes së lëndës së gjeografisë për klasat 10-12;

III. PËRMBAJTJA E PROGRAMIT

Programi orientues për lëndën gjeografi për gjimnazin përfshin njohuritë dhe shprehitë më të rëndësishme të programeve mësimore të lëndës gjeografi për klasat 10-12.

- Programi orienton **nxënësit** për njohuritë dhe shprehitë themelore që duhet të zotërojnë për të përballuar me sukses provimin e lëndës gjeografi, si lëndë me zgjedhje në Maturën Shtetërore.
- Programi përmban informacionin e nevojshëm orientues për **mësuesit** e kësaj lënde që do të përgatisin maturantët për provimin e lëndës me zgjedhje gjeografi.
- Programi përbën një dokument zyrtar, që duhet zbatuar me korrektesë nga **specialistët** e përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe tezës së provimit të gjeografisë, si lëndë me zgjedhje për Maturën Shtetërore.

Ky program duhet shqyrtuar me kujdes dhe rigorozitet nga secili prej grupeve të interesuara. Kujdes i veçantë të tregohet nga specialistët e përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe tezës së provimit të kësaj lënde, të cilët nuk duhet të përfshijnë për vlerësim çështje mësimore që nuk janë parashikuar në këtë program. Përgatitja e nxënësve për provim të bëhet në mënyrë të vazhdueshme dhe duke përdorur një larmi metodash dhe mjetesh.

IV. STRUKTURA E TESTIT

Gjatë punës për përgatitjen e nxënësve për provimet e Maturës Shtetërore, është e rëndësishme që herë pas here mësuesi të zhvillojë teste të nxënësve të tij, me teste që mund t'i hartojë vetë duke u bazuar në modelet e testeve të Maturës Shtetërore.

Testi për lëndën gjeografi do të ndërtohet në mënyrë të tillë që në të të jenë të përfshira të tri nivelet e vështirësisë: niveli bazë, niveli mesatar dhe niveli i lartë. Njëkohësisht, edhe shpërndarja e pikëve në test do të jetë në varësi të përqindjeve që zë çdo nivel.

Në përgatitjen për përmbushjen e rezultateve të të nxënësve të këtij programi do të përdoren tekstet mësimore të miratuara nga MASR-ja të kësaj lënde. Mund të përdoren edhe burime ndihmëse apo materiale shtesë, që sigurojnë përmbushjen e rezultateve të të nxënësve të programit orientues.

Bazuar në këtë kurrikul përmbushja e kompetencave gjeografike dhe kompetencave kyçe që një nxënës duhet të zotërojë përgjatë gjithë zhvillimit të lëndës dhe jo vetëm, arrihet nëpërmjet dy tematikave kryesore: **Proceset natyrore dhe shoqërore dhe Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve.**

Nxënësit duhet të kenë parasysh se tematika e cila ka numrin më të madh të orëve (peshën më të madhe) në programin orientues të Maturës Shtetërore, në test do të përfaqësohet nga një numër më i madh pyetjesh.

Shpërndarja e peshave sipas tematikave

1.	Proceset natyrore dhe shoqërore	40%
2.	Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve	60%
	TOTALI	100%

Këto tematika, janë bazë për të ndërtuar njohuri, shkathtësi dhe qëndrime e vlera. Tematikat dhe renditja e tyre nuk nënkuptojnë që përmbajtja e testit duhet të zhvillohet në këtë renditje.

V. LLOJET E PYETJEVE

Pyetjet e testit të gjeografisë hartohen mbi bazën e rezultateve të të nxënësve dhe testojnë njohuritë dhe aftësitë e nxënësve në tematikat e paraqitura në programin orientues.

Pyetjet që do të përdoren në testin e gjeografisë do të jenë objektive dhe subjektive.

Në pyetjet objektive do të përfshihen pyetjet me alternativa, që do të testojnë njohuritë dhe aftësitë e nxënësve pothuajse në të gjitha tematikat. Më poshtë po japim një shembull të një pyetjeje me alternativa që teston aftësitë e nxënësve për të përcaktuar se kur ndodh një eklips.

Shembull:

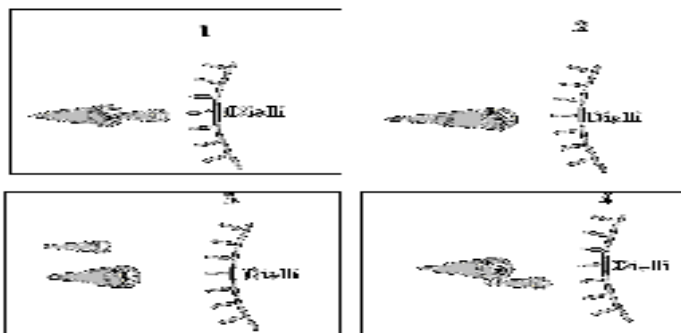
Nëntematika: Sistemi Diellor

Kompetenca: Demonstron skematikisht varësinë (lidhjen) e fazave të Hënës nga pozicioni relativ i Diellit, Hënës dhe Tokës.

Përgjigja e saktë: B

Cila nga figurat tregon vendosjen e Diellit, Tokës dhe Hënës gjatë një Eklipsi Hënor?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4

Në pyetjet subjektive do të përfshihen pyetjet e strukturuar dhe pyetjet ese.

Pyetjet e strukturuar do të testojnë njohuritë dhe aftësitë e nxënësve pothuajse në të gjitha tematikat. Këto lloj pyetjesh janë pyetje të hapura, por që e kërkojnë përgjigjen në formë të strukturuar, pasi dhe kërkesat e pyetjes janë të strukturuar. Përgjigjet e pyetjeve të tilla mund të jepen duke analizuar një hartë, figurë apo grafik. Në të tilla pyetje nuk supozohet që nxënësi të japë opinionet e veta, por të përpunojë informacionin e duhur nga të dhënat që jepen në pyetje.

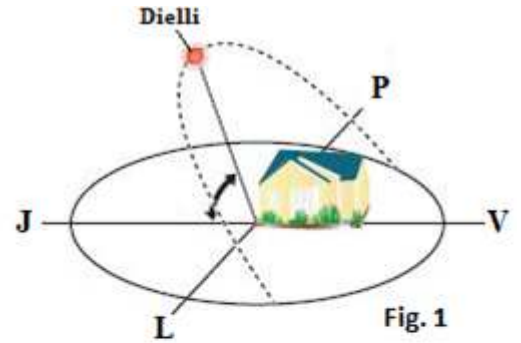
Shembull:

Nëntematika: Sistemi Diellor

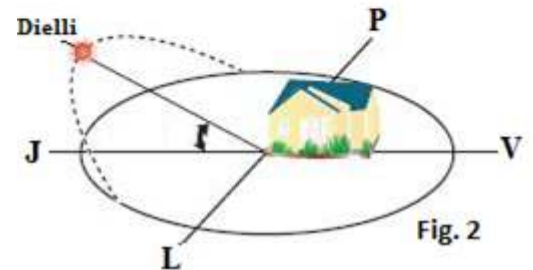
Kompetenca: Diferencon pasojat e rrotullimit të Tokës rreth vetes dhe qarkullimit rreth Diellit, vlerëson pasojat e rrotullimit të Tokës rreth vetes dhe qarkullimit rreth Diellit.

Vëzhgoni me kujdes dy figurat:

- a) Përcaktoni në cilën nga figurat kemi të bëjmë me stinën e verës dhe në cilën me stinën e dimrit. Jepni një argument për secilin rast. **2 pikë**

- b) Supozoni se prindërit tuaj do të blejnë një apartament. Apartamenti që ata kanë zgjedhur është me drejtim nga veriu. A kanë bërë ata zgjedhjen e duhur? Jepni dy argumente për të mbështetur përgjigjen tuaj duke u bazuar në figurat e dhëna. **3 pikë**

Pyetjet ese do të jenë kryesisht mbi tematikën “Ndërvarësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve”. Këto lloj pyetjesh synojnë të testojnë aftësinë e nxënësve për të organizuar dhe shprehur idetë e tyre. Këto pyetje masin nivelet më të larta të të menduarit, të tilla si, vlerësimi dhe gjykimi personal, bazuar në argumentet/analizën që nxënësi parashtron gjatë zhvillimit të esesë.

Shembull eseje:

Shkruani një ese të mirëorganizuar, e cila përfshin hyrjen, disa paragrafë që kanë lidhje me detyrat e mëposhtme dhe një përfundim.

Tema e esesë: Veçoritë fiziko – gjeografike mund të ndikojnë pozitivisht ose negativisht në zhvillimin e një vendi apo rajoni.

Detyrë:

Zgjidhni një tipar fiziko – gjeografik dhe shpjegoni se si ky tipar ka ndikuar në zhvillimet historike të dy vendeve apo rajoneve. Sigurohuni të përfshini shembuj specifikë.

Shënim: Mund të merrni në konsideratë të tilla tipare fiziko – gjeografike: lugina lumore, malet, fushat, pyjet, klima, konkretisht: lumin Nil, oqeanin Atlantik, Himalajet, shkretëtirën e Saharasë, Japoninë, Britaninë e Madhe, detin Mesdhe etj.

Shënim: Ju **NUK** jeni të kufizuar në këto zgjedhje, mund të merrni në konsideratë edhe shembuj të tjerë.

VI. TABELAT E REZULTATEVE TË TË NXËNIT PËR SECILËN TEMATIKË

Për secilën tematikë dhe nëntematikë, më poshtë paraqiten njohuritë dhe rezultatet e të nxënit që duhet të demonstrojë nxënësi për të përmbushur kompetencat gjeografike.

TEMATIKA: PROCESET NATYRORE DHE SHOQËRORE

Njohuritë	Rezultatet e të nxënit për realizimin e kompetencave
NËNTEMATIKA: SISTEMI DIELLOR	
<ul style="list-style-type: none"> • Dielli dhe karakteristikat e tij: <ul style="list-style-type: none"> -Përmasat -Struktura -Shtresat • Toka si planet dhe tiparet e saj: <ul style="list-style-type: none"> -Forma -Përmasat • Evolucioni i mendimit gjeografik mbi formën dhe pozicionin e Tokës në sistemin diellor • Rrotullimi i Tokës rreth boshtit:Provrat dhe pasojat. • Rrotullimi i Tokës rreth Diellit, pasojat. • Hëna si trup qiellor e satelit natyror i Tokës: <ul style="list-style-type: none"> -Struktura -Fazat e Hënës -Hipotezat e formimit të saj • Eklipsi i Hënës dhe i Diellit • Planetet, asteroidet, meteorët, kometat 	<p><i>Nxënësi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>përshkruan</u> strukturën e Diellit dhe karakteristikat kryesore të shtresave të tij; • <u>përpunon</u> dhe <u>prezanton</u> të dhëna për Tokën si planet; • <u>diferencon</u> pasojat e rrotullimit të Tokës rreth vetes dhe qarkullimit rreth Diellit; • <u>përshkruan</u> Hënën dhe strukturën e saj; • <u>demonstron</u> skematikisht <u>varësinë</u> (lidhjen) e fazave të Hënës nga pozicioni relativ i Diellit, Hënës dhe Tokës; • <u>krahason</u> eklipsin e Diellit dhe të Hënës; • <u>dallon</u> planetët e brendshëm, të jashtëm, dhe satelitët e tyre, duke përshkruar disa ndër karakteristikat kryesore të tyre; • <u>përshkruan</u> kometat, asteroidët, meteorët dhe veçoritë e tyre.
NËNTEMATIKA: HARTOGRAFIA	

- Paraqitja e Tokës në hartë, glob dhe plan
- Rrjeti gjeografik
- Brezat e kohës dhe përcaktimi i kohës lokale dhe zonale
- Projektionet hartografike
- Hartat, elementet matematikorë dhe gjeografikë
- Klasifikimi i hartave sipas:
 - përmbajtjes;
 - shkallës;
 - përdorimit mbi bazën e veçorive dalluese

Nxënësi:

- krahason mënyrat e ndryshme të paraqitjes së Tokës në hartë, glob dhe plan;
- analizon ndërtimin e rrjetit gjeografik;
- shpjegon ndryshimin e kohës lokale dhe zonale përmes përlllogaritjeve të tyre për vende me gjatësi të ndryshme gjeografike;
- diferencon llojet e ndryshme të projeksioneve hartografike;
- klasifikon hartat sipas përmbajtjes, shkallës, dhe përdorimit mbi bazën e veçorive dalluese;
- analizon elementet matematikore dhe gjeografike të hartës dhe përdorimin e tyre;
- ndërton dhe interpreton profilin topografik të një sipërfaqeje të paraqitur në hartë.

NËNTEMATIKA: ATMOSFERA

- Përbërja e atmosferës dhe karakteristikat kryesore të secilës shtresë
- Rrezatimi diellor dhe llojet e tij
- Ndikimi i rrezatimeve në sistemet gjeofizike të Tokës.
- Temperatura e ajrit dhe ndryshimet e saj në kohë dhe në hapësirë
- Lagështira e ajrit: kondensimi dhe format

Nxënësi:

- analizon ndërtimin shtresor të atmosferës dhe përbërjen e saj;
- analizon ndryshimin në kohë dhe hapësirë të temperaturës (temperaturën mesatare ditore, mujore, vjetore, amplitudat) përmes llogaritjes dhe përpunimit të treguesve të temperaturës;
- nxjerr përfundime mbi shpërndarjen e temperaturave duke analizuar hartën e izotermave;
- shpjegon formimin e vesës, mjegullës,

kryesore të tij

- Reshjet dhe kushtet e formimit të tyre
- Shpërndarja gjeografike e reshjeve dhe rëndësia e tyre
- Trysnia atmosferike dhe ndryshimet e saj në kohë dhe në hapësirë
- Erërat dhe llojet e tyre: erërat e qarkullimit të përgjithshëm dhe erërat lokale

- Masat ajrore dhe frontet
- Ciklonet dhe anticiklonet
- Moti, klima dhe faktorët që ndikojnë në formimin e saj
- Zonat klimatike
- Ndryshimet klimatike, politikat dhe masat për kontrollin e tyre

brymës dhe reve, përmes procesit të kondensimit;

- shpjegon kushtet e formimit të llojeve të ndryshme të reshjeve;
- ndërton dhe interpret grafikë të shpërndarjes hapësinore dhe kohore të reshjeve;
- analizon ndryshimin e trysnisë atmosferike në kohë dhe në hapësirë;
- analizon faktorët kryesorë që përcaktojnë drejtimin dhe shpejtësinë e erës;
- shpjegon formimin e:
 - erërave të qarkullimit të përgjithshëm;
 - erërave lokale;
- përshkruan masat ajrore dhe frontet;
- bën dallimin midis ciklonit dhe anticiklonit;
- analizon faktorët që ndikojnë në formimin e klimës;
- përcakton zonat klimatike sipas gjerësisë gjeografike dhe përshkruan veçoritë e tyre;
- argumenton, me gojë ose shkrim, pasojat e ndryshimeve klimatike dhe politikat menaxhuese në nivel kombëtar e global në lidhje me to.

NËNTEMATIKA: HIDROSFERA

- Hidrosfera dhe ndërvarësia me pjesët e tjera të gjeosistemit
- Ujërat e deteve dhe oqeanëve, dinamika e

Nxënësi:

- identifikon vetitë fizike e kimike të ujit të oqeanëve dhe deteve;
- shpjegon mënyrën e formimit të valëve

<p>tyre (valët detare, baticat-zbaticat, rrymat oqeanike)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lumenjtë dhe regjimi i tyre hidrologjik • Liqenet, klasifikimi dhe evolucioni i tyre • Ujërat nëntokësorë, llojet e tyre dhe shfrytëzimi - Ujërat minerale, termominerale dhe rëndësia e tyre • Bora e përhershme dhe akullnajat 	<p>detare;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>identifikon</u> elementet e valës detare; • <u>analizon</u> formimin e baticave dhe zbaticave e pasojat e tyre; • <u>analizon</u> rrymat oqeanike: • <u>interpret</u> karakteristikat kryesore të pjesëve përbërëse të lumit; • <u>analizon</u> regjimin hidrologjik të lumenjve; • <u>analizon</u> liqenet sipas origjinës së formimit të tyre shoqëruar me shembuj konkretë nga bota e vendi ynë; • <u>identifikon</u> faktorët që ndikojnë në shndërrimin e liqeneve në kënetë; • <u>interpret</u> mënyrën e formimit të ujërave nëntokësorë dhe llojet e tyre; • <u>identifikon</u> llojet e ndryshme të burimeve; • <u>shpjegon</u> kushtet e formimit të borës së përhershme dhe akullnajave; • <u>diferencon</u> akullnajat malore dhe kontinentale.
--	---

NËNTEMATIKA: LITOSFERA

<ul style="list-style-type: none"> • Ndërtimi i brendshëm i Tokës dhe veçoritë e shtresave të saj • Mineralet, vetitë fizike dhe përdorimet e tyre • Llojet e shkëmbinjve dhe formimi i tyre 	<p><i>Nxënësi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>diferencon</u> shtresat e Tokës përmes veçorive tipike të secilës prej tyre; • <u>identifikon</u> vetitë fizike të mineraleve dhe përdorimet e tyre; • <u>klasifikon</u> llojet kryesore të shkëmbinjve (magmatikë, sedimentarë, metamorfikë). • <u>përshkruan</u> kushtet e formimit të tyre.
---	---

NËNTEMATIKA: DINAMIKA E TOKËS

- Pllakat tektonike, lëvizja e tyre dhe forcat lëvizëse
 - Krijimi i tipografisë së sipërfaqes së Tokës dhe dyshemesë së oqeanit përmes tektonikës së pllakave
 - Lëvizjet luhatëse, rrudhosëse e shkëputëse dhe pasojat e tyre
 - Tërmetet dhe dukuria e formimit të tyre
 - Tipet e tërmeteve dhe pasojat e tyre
 - Shpërndarja gjeografike e tërmeteve
 - Vullkanet, shpërndarja gjeografike e tyre dhe pasojat e vullkaneve
 - Llojet e shpërthimeve vullkanike
- Forcat e jashtme dhe ndikimi i tyre në ndryshimet në Tokë
- Tjetërsimi fizik, kimik e biologjik dhe kushtet në të cilat ndodhin
 - Dukuritë gravitative dhe faktorët e ndodhjes së tyre (shembjet, rrëzimet,

Nxënësi:

- analizon shpërndarjen e pllakave tektonike dhe lëvizjen e tyre;
- sjell argumente pro/kundër tektonikës së pllakave;
- përdor tektonikën e pllakave për të shpjeguar ndryshimin e topografisë së sipërfaqes së Tokës dhe dyshemesë së oqeanit;
- analizon shkaqet e lëvizjeve dhe pasojat e tyre;
- shpjegon dukurinë e formimit të tërmeteve;
- diferencon tipet e tërmeteve sipas thellësisë dhe origjinës;
- përdor hartën për të lokalizuar shpërndarjen gjeografike të tërmeteve;
- analizon
 - shkaqet e shpërthimit të vullkaneve;
 - pjesët e vullkaneve dhe produktet vullkanike;
- përdor hartën për të lokalizuar shpërndarjen gjeografike të vullkaneve;
- diferencon llojet e shpërthimeve vullkanike, format që krijojnë dhe pasojat e tyre;
- analizon:
 - kushtet në të cilat ndodh tjetërsimi fizik, kimik e biologjik;
 - ndikimin e tjetërsimit në ndryshimin e sipërfaqes së Tokës;
- analizon kushtet në të cilat ndodhin shembjet,

<p>rrëshqitjet)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veprimtaria gërryese, transportuese dhe depozituese e: <ul style="list-style-type: none"> - erës dhe format e relievit që krijohen prej saj; - ujërave rrjedhës dhe format e relievit që ato krijojnë; - karstit dhe format që krijohen; - akullnajave dhe format e relievit që ato krijojnë; - detit dhe format e relievit që krijohen prej saj. 	<p>rrëzimet dhe rrëshqitjet;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>analizon</u> veprimtarinë gërryese, transportuese dhe depozituese të: <ul style="list-style-type: none"> - erës, - ujërave rrjedhës, - karstit, - akullnajave, - detit; • <u>analizon</u> pasojat globale të shkrirjes së akullnajave.
---	---

TEMATIKA: NDËRVARËSIA MIDIS NJERËZVE, RAJONEVE DHE MJEDISEVE

Njohuritë	Rezultatet e të nxënit për realizimin e kompetencave
------------------	---

NËNTEMATIKA: EUROPA, RAJONI, SHQIPËRIA DHE TREVAT E TJERA SHQIPTARE

<ul style="list-style-type: none"> • Trevat shqiptare: <ul style="list-style-type: none"> - përbërja dhe ndryshimet në hartën politike; - tipare të zhvillimit rajonal. • Republika e Kosovës: <ul style="list-style-type: none"> - tiparet gjeografike natyrore; - tipare të zhvillimit demografik dhe socio-ekonomik. 	<p><i>Nxënësi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>analizon</u> pozitën gjeografike të trevave shqiptare në Europë dhe më gjerë; • <u>analizon</u> ndryshimet që ka pësuar në kohë dhe në hapësirë harta politike e trevave shqiptare; • <u>analizon</u> tiparet e përgjithshme gjeografike natyrore të Republikës së Kosovës: <ul style="list-style-type: none"> - pozitën gjeografike, - kushtet dhe pasuritë natyrore, - trashëgiminë natyrore; • <u>analizon</u> tiparet e përgjithshme të zhvillimit demografik dhe socio-ekonomik të
---	--

- Trevat e tjera shqiptare në rajon (në Maqedoninë e Veriut, në Mal të Zi, në Serbi, në Greqi):
 - veçoritë natyrore;
 - tipare të zhvillimit demografik dhe socio-ekonomik;
 - tiparet e diferencimit në zhvillimin rajonal.

- Republika e Shqipërisë:
 - pozita gjeografike dhe roli i saj në integrimin rajonal dhe evropian;
 - ndryshimet në organizimin administrativo-territorial dhe ndikimi në zhvillimet rajonale.

Republikës së Kosovës:

- strukturën dhe ecurinë e numrit të popullsisë (faktorët),
- zhvillimin e degëve kryesore të ekonomisë dhe shkallën e zhvillimit;
- përshkruan pozitën gjeografike dhe veçoritë kryesore natyrore të trevave të tjera shqiptare, rolin e tyre për zhvillimet rajonale;
- analizon tiparet kryesore të zhvillimit demografik dhe social-ekonomik të trevave të tjera shqiptare;
- analizon dallimet që ekzistojnë në zhvillimet rajonale midis pjesëve të ndryshme të trevave të tjera shqiptare, faktorët që kanë ndikuar dhe perspektivën e zhvillimit të tyre;
- vlerëson rolin e pozitës gjeografike të Republikës së Shqipërisë për zhvillimin e bashkëpunimit dhe ndërveprimit rajonal e më gjerë, si urë lidhëse midis lindjes dhe perëndimit;
- përshkruan ndryshimet që kanë ndodhur në organizimin administrativo-territorial të vendit tonë;
- analizon organizimin e sotëm administrativo-territorial të Republikës së Shqipërisë;
- argumenton ndikimin e organizimit të sotëm administrativ-territorial të Shqipërisë në

zhvillimin dhe integrimin rajonal dhe evropian.

NËNTEMATIKA: TIPARET E PËRGJITHSHME NATYRORE

TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

- Larmia e mjediseve dhe peizazheve natyrore të Shqipërisë.
- Pasuritë minerare dhe roli i tyre në zhvillimin ekonomik të vendit dhe të rajoneve.
- Larmia e formave të relievit dhe roli i relievit në ndryshimet rajonale.
- Klima, elementet kryesorë klimatikë dhe tiparet e tyre.
- Pasuritë klimatike dhe ndikimi i tyre në zhvillimin ekonomik të vendit dhe të rajoneve.
- Larmia dhe pasuria e madhe hidrografike.
- Roli dhe rëndësia e larmisë hidrografike për zhvillimin ekonomik të vendit dhe të rajoneve të veçanta të tij.
- Raportet njeri-mjedis dhe ndikimi në gjendjen e peizazheve të ndryshme.

Nxënësi:

- përshkruan larminë e mjediseve dhe të peizazheve natyrore të Shqipërisë dhe faktorët e përgjithshëm që kanë ndikuar në këtë drejtim;
- identifikon pasuritë minerare të vendit tonë dhe shpërndarjen gjeografike të tyre, duke përdorur hartën;
- analizon rolin e relievit në zhvillimet dhe shpërndarjen hapësinore të elementeve demografike dhe ekonomike;
- evidenton tiparet kryesore të klimës së vendit tonë dhe faktorët që ndikojnë në formimin e saj;
- vlerëson rolin dhe ndikimin e klimës në shpërndarjen e popullsisë dhe aktivitetet e saj;
- analizon larminë dhe pasurinë e madhe hidrografike të Shqipërisë dhe faktorët që kanë ndikuar;
- vlerëson rolin e pasurive hidrike për zhvillimin ekonomik të vendit dhe të rajoneve të ndryshëm;
- identifikon faktorët kryesorë dhe pasojat e problemeve mjedisore në vendin tonë;

- interpreton faktorët që kanë ndikuar në shkallën e lartë të degradimit dhe shkretimit të tokave si dhe pasojat e tyre;
- parashikon rrugë të menaxhimit efektiv të këtij ndikimi.

NËNTEMATIKA: POPULLSIA DHE EKONOMIA E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

- Popullsia dhe vendbanimet. Tiparet e zhvillimit të përgjithshëm demografik.
- Ecuria e numrit të përgjithshëm të popullsisë së Shqipërisë në periudha të ndryshme.
- Tiparet e shpërndarjes gjeografike të popullsisë.
- Lëvizja natyrore dhe ndikimet e saj në numrin e përgjithshëm të popullsisë.
- Migrimet e popullsisë dhe roli i veçantë i tyre në zhvillimet demografike të vendit.
- Tipare të strukturës cilësore të popullsisë së Shqipërisë (sipas moshës, gjinisë, vendbanimit, etnike, fetare etj).

Nxënësi:

- interpreton ecurinë e zhvillimit të popullsisë dhe vendbanimeve;
- analizon ecurinë e numrit të përgjithshëm të popullsisë së Shqipërisë përgjatë periudhave të ndryshme;
- dallon faktorët që ndikojnë në shpërndarjen gjeografike të popullsisë;
- analizon tregues të lëvizjes natyrore të popullsisë;
- interpreton grafikë, të dhëna statistikore etj., në lidhje me ecurinë e numrit të përgjithshëm të popullsisë dhe lëvizjen natyrore të saj;
- analizon procesin e migrimit si promotorin e të gjitha ndryshimeve demografike të popullsisë shqiptare, duke u ndalur në periudhën pas vitit 1990;
- evidenton tiparet e përgjithshme të strukturës së popullsisë së Shqipërisë, referuar:
 - moshës,
 - gjinisë,

- Ekonomia e Shqipërisë dhe tipare të zhvillimit të saj në periudha të ndryshme.
- Vlerësim i potencialeve natyrore dhe humane të vendit për zhvillimin e tij ekonomik.
- Struktura e degëve dhe nëndegëve të ekonomisë.
- Mundësitë dhe problematikat e zhvillimit të ardhshëm ekonomik.

- vendbanimit;
- etnisë,
- fesë;
- ndërton dhe analizon grafikë të strukturës së popullsisë dhe hartat e shpërndarjes gjeografike të saj;
- përshkruan tiparet e përgjithshme të zhvillimit ekonomik të Shqipërisë, duke analizuar ecurinë e tyre përgjatë periudhave të ndryshme;
- vlerëson potencialet natyrore dhe humane të Shqipërisë dhe ndikimin e tyre në shkallën e zhvillimit ekonomik të vendit;
- analizon rolin e sektorëve të veçantë të ekonomisë në zhvillimin e Shqipërisë (bujqësinë, industrinë, tregtinë, transportin, turizmin, shërbimet dhe artizanatin);
- vlerëson problemet aktuale dhe perspektivën e zhvillimit ekonomik të Shqipërisë, në kuadër të integritimit rajonal dhe evropian.

NËNTEMATIKA: RAJONET GJEOGRAFIKE TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

- Rajonizimi gjeografik i Shqipërisë. Përcaktimi i rajoneve gjeografike dhe karakteristikat e përgjithshme të tyre.
- **Rajoni Perëndimor:** pozita gjeografike, dhe pjesët përbërëse të rajonit.

Nxënësi:

- identifikon kriteret e rajonizimit gjeografik të Shqipërisë, ndarjen rajonale të saj dhe tipet e rajoneve;
- vlerëson rolin e pozitës gjeografike të Rajonit Perëndimor për zhvillimin ekonomik e social të tij dhe për zhvillimin e marrëdhënieve ndërrajonale brenda dhe

- Veçoritë kryesore natyrore të Rajonit Perëndimor dhe vlerësimi i tyre për zhvillimin e rajonit.
- Karakteristikat kryesore të popullimit të Rajonit Perëndimor, me fokus të veçantë rritjen e shpejtë të popullsisë dhe ndryshimet strukturore të saj.
- Lëvizjet e shumta të popullsisë drejt rajonit perëndimor, shkaqet dhe pasojat.
- Veçoritë e urbanizimit të shpejtë të Rajonit Perëndimor dhe rrjedhojat e tij.
- Tiparet e zhvillimit ekonomik të Rajonit Perëndimor dhe ecuria e këtij zhvillimi në periudha të ndryshme.
- Struktura e degëve dhe nëndegëve të ekonomisë së rajonit. Roli i tyre në zhvillimin e përgjithshëm.
- Mundësitë dhe perspektivat e zhvillimit të mëtejshëm të rajonit.
- **Rajoni Verior-Verilindor:** veçoritë kryesore natyrore dhe potencialet e shumta natyrore për zhvillimin e tij.
- Pjesët përbërëse të Rajonit Verior - Verilindor dhe specifikat e tyre rajonale.
- Tiparet e zhvillimit demografik të Rajonit Verior - Verilindor (numri i popullsisë, shpërndarja e saj, struktura etj).
- Braktisja masive e Rajonit Verior -

jashtë Shqipërisë;

- përshkruan veçoritë kryesore natyrore të Rajonit Perëndimor dhe potencialet natyrore për zhvillim;
- evidenton karakteristikat kryesore të popullimit të këtij rajoni, me fokus të veçantë rritjen e shpejtë të popullsisë dhe ndryshimet strukturore të saj;
- analizon shkaqet e lëvizjes së popullsisë drejt Rajonit Perëndimor dhe pasojat;
- analizon urbanizimin e shpejtë të Rajonit Perëndimor dhe rrjedhojat e tij;
- vlerëson zhvillimin bujqësor, industrial, të tregtisë, turizmit, transportit etj., të Rajonit Perëndimor;
- interpretton grafikë, të dhëna statistikore, harta etj., në lidhje me ecurinë e zhvillimit ekonomik të Rajonit Perëndimor në periudha të ndryshme;
- identifikon mundësitë dhe parashikon perspektivën e zhvillimit të Rajonit Perëndimor;
- përshkruan mozaikun natyror të Rajonit Verior - Verilindor dhe potencialet natyrore për zhvillim;
- identifikon tiparet e përgjithshme natyrore të pjesëve përbërëse të Rajonit Verior - Verilindor;
- evidenton tiparet kryesore të zhvillimit demografik të Rajonit Verior –Verilindor;

Verilindor pas vitit 1990, shkaqet dhe pasojat.

- Tipare të zhvillimit ekonomik të Rajonit Verior – Verilindor: midis potencialeve të shumta dhe vështirësive të mëdha.
- Mundësitë dhe perspektivat e zhvillimit të mëtejshëm të Rajonit Verior - Verilindor.
- **Rajoni Juglindor:** pozicioni gjeografik dhe tiparet dalluese natyrore.
- Pjesët përbërëse të rajonit dhe rëndësia ndërkufitare e tij për zvitillimin rajonal.
- Tiparet e zhvillimit demografik të Rajonit Juglindor.
- Lëvizjet e fuqishme migratore të popullsisë së rajonit, veçanërisht pas vitit 1990 dhe efektet e tyre në zhvillimet rajonale.
- Potencialet dhe gjendja e zhvillimit ekonomik të Rajonit Juglindor në raport me rajonet e tjera.
- Mundësitë dhe perspektivat e zhvillimit të mëtejshëm të Rajonit Juglindor.

- **Rajoni Jugor:** tiparet e përgjithshme natyrore që dallojnë rajonin.

- analizon tendencën e ndryshimeve demografike të këtij rajoni me fokus të veçantë braktisjen pas viteve '90;
- analizon tiparet kryesore të aktivitetit aktual ekonomik të Rajonit Verior -Verilindor;
- identifikon mundësitë dhe argumenton perspektivën e zhvillimit të Rajonit Verior - Verilindor, rolin e korridorit Durrës- Prishtinë në kuadër të këtij zhvillimi dhe të bashkëpunimit rajonal e më gjerë;
- vlerëson pozitën gjeografike të Rajonit Juglindor për zhvillimin e bashkëpunimit rajonal;
- përshkruan tiparet dalluese natyrore të Rajonit Juglindor;
- identifikon pjesët përbërëse të Rajonit Juglindor;
- analizon tiparet dalluese dhe tendencën e zhvillimit demografik të Rajonit Juglindor, me fokus të veçantë lëvizjet migratore pas viteve '90;
- evidenton disa ndër pasojat e këtyre lëvizjeve në zhvillimet rajonale;
- analizon tiparet kryesore të veprimtarisë ekonomike të Rajonit Juglindor, duke e krahasuar dhe me rajonet e tjera;
- identifikon mundësitë dhe argumenton perspektivën e zhvillimit të Rajonit Juglindor;
- vlerëson rëndësinë e pozitës gjeografike

- Tiparet e zhvillimit demografik të Rajonit Jugor (numri i popullsisë, shpërndarja e saj, struktura etj).
- Migrimet e popullsisë dhe pasojat e tyre në zhvillimet rajonale.
- Struktura e zhvillimit ekonomik të Rajonit Jugor dhe pasojat ndërrajonale të saj.
- Mundësitë dhe perspektivat e zhvillimit të mëtejshëm të Rajonit Jugor.

ndërkufitare të Rajonit Jugor për zhvillimet rajonale;

- përshkruan tiparet e përgjithshme natyrore që dallojnë Rajonin Jugor;
- analizon tiparet dalluese të zhvillimit demografik të Rajonit Jugor;
- evidenton pasojat e migrameve të popullsisë së Rajonit Jugor;
- dallon tiparet kryesore të veprimitarisë ekonomike të Rajonit Jugor dhe pasojat ndërrajonale të saj;
- identifikon mundësitë dhe argumenton perspektivën e zhvillimit të Rajonit Jugor.

NËNTEMATIKA: PABARAZITË DHE MUNDËSITË E ZHVILLIMIT RAJONAL

- Pabarazitë në shkallën e zhvillimit socio-ekonomik midis rajoneve të vendit.
- Shkaqet dhe faktorët që kanë ndikuar në pabarazitë e theksuara të zhvillimit rajonal, veçanërisht pas vitit 1990.
- Drejtimit në të cilat shprehen pabarazitë e zhvillimit rajonal dhe rrugët për zbutjen e tyre.
- Mundësitë dhe aftësitë konkurruese të Shqipërisë për zhvillimet e ardhshme rajonale.

Nxënësi:

- përshkruan tiparet dalluese të pabarazive të zhvillimit socio-ekonomik të rajoneve të vendit tonë;
- analizon faktorët që kanë ndikuar në pabarazitë e zhvillimeve rajonale;
- përcakton drejtimit kryesore të këtyre dallimeve, të tilla si:
 - popullimi,
 - zhvillimi ekonomik,
 - shkalla e urbanizimit,
 - niveli i papunësisë,
 - etj;
- identifikon disa nga rrugët për zbutjen e

NËNTEMATIKA: RAJONET GJEOGRAFIKE TË BOTËS

Europa

- Tiparet e përgjithshme natyrore të Europës:
 - resurset natyrore më të rëndësishme për rajonin,
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore,
 - tiparet dhe rajonet kryesore klimatike.

- Popullsia e Europës dhe karakteristika të zhvillimeve demografike:
 - ecuria e numrit të popullsisë dhe shpërndarja gjeografike;
 - strukturat e popullsisë në Europë.
 - Harta ekonomike e Europës dhe tipare strukturore të ekonomisë në Europë.

- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Europë.
- Nënrajonet kryesore të Europës: Europa Perëndimore, Europa Qendrore, Europa Veriore, Europa Ishullore, Europa Mesdhetare, Europa Lindore.

Nxënësi:

- vlerëson rolin e pozitës gjeografike në karakteristikat e përgjithshme gjeografike të Europës dhe në marrëdhëniet me rajonet e tjera;
- përshkruan veçoritë specifike rajonale natyrore të Europës:
 - resurset natyrore më të rëndësishme për rajonin,
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore,
 - tiparet dhe rajonet kryesore klimatike.
- analizon veçoritë e popullsisë së Europës dhe tendencat aktuale të zhvillimeve demografike në Europë;

- shpjegon veçoritë kryesore të zhvillimit të sektorëve të ekonomisë europiane;
- vlerëson perspektivën e zhvillimit ekonomik të Europës;
- analizon veçoritë kryesore të proceseve urbanizuese në Europë dhe problemet që i shoqërojnë;
- interpretin për secilin nënrajon tiparet kryesore natyrore dhe tiparet socio-

- Tiparet natyrore dhe socio-ekonomike të secilit nënrajon.

Rusia

- Tiparet e përgjithshme natyrore të Ruisë:
 - resurset natyrore më të rëndësishme për rajonin,
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore,
 - tiparet dhe rajonet kryesore klimatike,
 - tokat dhe brezat e bimësisë.
- Popullsia e Ruisë dhe karakteristika të zhvillimeve demografike.
- Tiparet kryesore të zhvillimit ekonomik të makrorajonit rus.
- Tendenca të zhvillimeve aktuale gjeopolitike të makrorajonit rus dhe perspektiva e zhvillimit të tyre.

Amerika e Veriut

- Veçoritë natyrore kryesore të rajonit të Amerikës së Veriut:
 - resurset natyrore më të rëndësishme për rajonin,
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore.
- Tipare të modeleve të popullsisë së Amerikës së Veriut.

ekonomike;

- vlerëson rolin e pozitës gjeografike të Ruisë në karakteristikat e përgjithshme gjeografike dhe marrëdhënien e saj me rajonet e tjera;
- vlerëson rolin e pasurive të shumta natyrore që ka Rusia në zhvillimin ekonomik të saj;
- identifikon veçoritë specifike rajonale natyrore të Ruisë;
- analizon veçoritë e popullimit dhe tendencat aktuale të zhvillimeve demografike në rajonin rus, me fokus të veçantë shumëllojshmërinë etnike dhe shpërndarjen e popullsisë;
- shpjegon veçoritë kryesore të zhvillimit të sektorëve të ekonomisë në Rusi;
- vlerëson zhvillimet aktuale gjeopolitike të makrorajonit rus dhe problemet e sotme të perspektivës rajonale e globale;
- përshkruan tiparet kryesore natyrore të rajonit të Amerikës së Veriut:
 - resurset natyrore më të rëndësishme për rajonin,
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore;
- shpjegon karakteristikat e përgjithshme të

- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Amerikën e Veriut.
- Modelet ekonomike të zhvillimit të Amerikës së Veriut.
- Tendenca të zhvillimeve rajonale të Amerikës së Veriut.

Amerika Qendrore

- Veçoritë natyrore kryesore të rajonit të Amerikës Qendrore:
 - resurset natyrore më të rëndësishme për rajonin,
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore.
- Tiparet kryesore të zhvillimit historik territorial rajonal të Amerikës Qendrore.
- Karakteristikat humane të rajonit të Amerikës Qendrore:
 - popullsia dhe veçoritë e saj;
 - shumëllojshmëria kulturore.
- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Amerikën Qendrore.

Amerika Jugore

- Veçoritë kryesore natyrore të rajonit të Amerikës Jugore:

zhvillimeve demografike të Amerikës së Veriut;

- vlërëson shkallën e urbanizimit të Amerikës Veriore dhe perspektivën e zhvillimit;
- analizon tipet dhe llojet e ndryshme të rajoneve të SHBA-së dhe të Kanadasë, si dhe modelet e tyre të zhvillimit, duke evidentuar modelin ekonomik të zhvillimit të SHBA-së;
- analizon problemet e sotme të zhvillimeve rajonale të Amerikës së Veriut dhe parashikon perspektivën e tyre;
- përshkruan tiparet kryesore natyrore të Amerikës Qendrore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore;
- vlërëson zhvillimin historiko-territorial rajonal të Amerikës Qendrore;
- shpjegon veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Amerikës Qendrore, duke vlerësuar gërshetimin e kulturave;
- identifikon veçoritë dhe shkallën e urbanizimit të Amerikës Qendrore;
- përshkruan tiparet kryesore natyrore të Amerikës Jugore:

- tiparet dhe format kryesore të relievit,
- sistemet ujore.
- Zhvillimi historik territorial rajonal i Amerikës Jugore.
- Karakteristikat humane të rajonit të Amerikës Jugore:
 - popullsia dhe veçoritë e saj
 - shumëllojshmëria kulturore.
- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Amerikës Jugore.

Afrika Nënsahariane

- Veçoritë kryesore natyrore të rajonit të Afrikës Nënsahariane:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore.
- Karakteristikat humane të rajonit të Afrikës Nënsahariane:
 - popullsia dhe veçoritë e saj;
 - veçoritë kulturore të rajonit.
- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Afrikën Nënsahariane.

Afrika e Veriut/Azia Jugperëndimore

- Veçoritë kryesore natyrore të rajonit të Afrikës së Veriut/Azisë Jugperëndimore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore.
- Karakteristikat humane të rajonit të Afrikës së Veriut/Azisë Jugperëndimore:
 - popullsia dhe veçoritë e saj;

- tiparet dhe format kryesore të relievit,
- sistemet ujore;
- identifikon tiparet kryesore të zhvillimit historik territorial rajonal të Amerikës Jugore;
- shpjegon veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Amerikës Jugore, duke evidentuar diferencimin hapësinor të kulturave vendase dhe europiane;
- vlerëson shkallën e urbanizimit të Amerikës Jugore dhe perspektivën e zhvillimit;

- përshkruan tiparet fiziko-gjeografike të Afrikës Nënsahariane, duke evidentuar tipizimin e botës bimore dhe shtazore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore;
- identifikon dhe vlerëson veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Afrikës Nënsahariane;
- përshkruan shkallën e urbanizimit të Afrikës Nënsahariane dhe perspektivën e zhvillimit të saj;

- vlerëson pozitën gjeografike të rajonit të Afrikës së Veriut/Azisë Jugperëndimore;
- analizon tiparet specifike të kushteve natyrore të këtij rajoni:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,

- kompleksiteti kulturor dhe politik i rajonit.
- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Afrikën e Veriut/Azinë Jugperëndimore.
- Tendenca të zhvillimeve rajonale të Afrikës së Veriut/Azisë Jugperëndimore.

Azia Jugore

- Veçoritë natyrore të rajonit të Azisë Jugore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore.
- Karakteristikat humane të rajonit të Azisë Jugore:
 - popullsia dhe veçoritë e saj;
 - veçoritë kulturore të rajonit.
- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Azisë Jugore.

Azia Juglindore

- Veçoritë kryesore natyrore të rajonit të Azisë Juglindore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore.
- Karakteristikat humane të rajonit të Azisë Juglindore:
 - popullsia dhe veçoritë e saj;
 - veçoritë kulturore të rajonit.
- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Azisë Juglindore.
- Tiparet kryesore të zhvillimit ekonomik të

- sistemet ujore;
- identifikon dhe vlerëson veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Afrikës së Veriut/Azisë Jugperëndimore, duke u ndalur në sfidën e Islamit;
- vlerëson shkallën e urbanizimit të Afrikës së Veriut/Azisë Jugperëndimore dhe perspektivën e saj të zhvillimit;
- analizon problemet e sotme të zhvillimeve rajonale të Afrikës së Veriut/Azisë Jugperëndimore, si dhe perspektivën e tyre;
- përshkruan tiparet fiziko-gjeografike të Azisë Jugore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore;
- identifikon dhe vlerëson veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Azisë Jugore;
- përshkruan shkallën e urbanizimit të Azisë Jugore dhe perspektivën e zhvillimit;
- përshkruan tiparet fiziko-gjeografike të Azisë Juglindore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore;
- identifikon dhe vlerëson veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Azisë Juglindore;

Azisë Juglindore.

Azia Lindore

- Veçoritë kryesore natyrore të rajonit të Azisë Lindore:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore.
- Karakteristikat humane të rajonit të Azisë Lindore:
 - popullsia dhe veçoritë e saj;
 - tiparet kulturore të rajonit.
- Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Azisë Lindore.
- Modelet kryesore të zhvillimit ekonomik të Azisë Lindore:
 - modeli kinez,
 - modeli japonez.

- përshkruan shkallën e urbanizimit të Azisë Juglindore dhe perspektivën e zhvillimit;
- analizon veçoritë e zhvillimit ekonomik të Azisë Juglindore, me fokus modelin e zhvillimit ekonomik të një prej shteteve të ashtuquajtura “tigrat e Azisë”;
- vlerëson pozitën gjeografike të rajonit të Azisë Lindore;
- përshkruan tiparet specifike të kushteve natyrore të këtij rajoni:
 - tiparet dhe format kryesore të relievit,
 - sistemet ujore;
- identifikon dhe vlerëson veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Azisë Lindore;
- vlerëson shkallën e urbanizimit të Azisë Lindore dhe perspektivën e zhvillimit;
- analizon modelet e zhvillimit ekonomik të Azisë Lindore, me fokus të veçantë modelin kinez dhe atë japonez.

VII. REZULTATET E TË NXËNIT QË NUK DO TË PËRFSHIHEN NË TESTIN E MATURËS SHTETËRORE

Njohuritë	Rezultatet e të nxënit për realizimin e kompetencave
NËNTEMATIKA: RAJONET GJEOGRAFIKE TË BOTËS	
<p>Australia, Oqeania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veçoritë kryesore natyrore të rajonit të Australisë dhe Oqeanisë: <ul style="list-style-type: none"> - tiparet dhe format kryesore të relievit, - sistemet ujore. • Karakteristikat humane të rajonit të Australisë dhe Oqeanisë: <ul style="list-style-type: none"> - popullsia dhe veçoritë e saj, - veçoritë kulturore të rajonit. • Urbanizimi dhe tiparet kryesore të zhvillimeve aktuale në Australisë dhe Oqeanisë. • Tiparet kryesore të zhvillimit ekonomik të Australisë dhe Oqeanisë. 	<p><i>Nxënësi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>përshkruan</u> tiparet fiziko-gjeografike të Australisë dhe Oqeanisë: <ul style="list-style-type: none"> - tiparet dhe format kryesore të relievit, - sistemet ujore; • <u>identifikon</u> dhe <u>vlerëson</u> veçoritë e popullimit dhe të kulturës së rajonit të Australisë dhe Oqeanisë; • <u>përshkruan</u> shkallën e urbanizimit të Australisë dhe Oqeanisë dhe perspektivën e zhvillimit; • <u>analizon</u> veçoritë e zhvillimit ekonomik të Australisë dhe Oqeanisë.
NËNTEMATIKA: SFIDAT E BOTËS GLOBALE	
<ul style="list-style-type: none"> • Tendencat e sotme të popullsisë në botë: <ul style="list-style-type: none"> - ndryshimet e numrit të popullsisë dhe shpërndarja gjeografike në botë; - mbipopullimi dhe presioni demografik mbi territorin; - struktura e popullsisë (moshore, gjinore, sociale, profesionale). • Modelet dhe teoritë mbi ndryshimet e popullsisë: 	<p><i>Nxënësi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>identifikon</u> tendencat e ndryshimit të numrit të popullsisë në botë dhe shpërndarjes gjeografike të saj; • <u>analizon</u> rritjen e popullsisë në vendet e zhvilluara dhe vendet në zhvillim, faktorët që ndikojnë në këtë rritje dhe shpërndarjen e popullsisë; • <u>përshkruan</u> tipare dhe pasoja të

- teoritë populiste
- teoritë antipopuliste
- Migrimet e popullsisë, tipet e migrimeve strategjitë rajonale dhe globale për kontrollin e tyre.
- Rajonet gjuhësore dhe karakteristikat e zhvillimit, shpërndarja hapësinore e tyre dhe proceset integruese shumëkulturore.
- Grupet etnike dhe shumëkulturalizmi, problemet etnike më të spikatura në botë dhe shpërndarja hapësinore e tyre, perspektiva të zgjidhjes së tyre.
- Fetë dhe shumëkulturalizmi, shpërndarja hapësinore e besimeve fetare.
- Ekonomia globale, proceset ekonomike globalizuese dhe tendenca të zhvillimit të saj.
- Bujqësia globale, tipologjia e rajoneve bujqësore.

- mbipopullimit dhe presionit demografik mbi territorin;
- bën dallimin ndërmjet modeleve dhe teorive populiste dhe antipopuliste të ndryshimeve të popullsisë;
 - analizon shkaqet e migracionit të jashtëm dhe pasojat e tij përmes rasteve studimore nga vende të ndryshme;
 - përcakton shpërndarjen hapësinore të gjuhëve më të përhapura sot në botë dhe rajonet gjuhësore me veçoritë e tyre të zhvillimit;
 - analizon përhapjen rajonale të gjuhëve indoevropiane;
 - tregon shpërndarjen hapësinore të problemeve etnike më të spikatura përmes rasteve studimore;
 - identifikon shkaqet e tyre dhe problemet që i shoqërojnë;
 - vlerëson politikat dhe perspektivat e zgjidhjes së disa prej problemeve etnike më të spikatura në botë;
 - tregon shpërndarjen hapësinore të besimeve fetare më të përhapura sot;
 - vlerëson disa ndër problematikat/konfliktet më të spikatura fetare dhe rajonet e tyre;
 - analizon natyrën globale të tregtisë dhe rëndësinë e këtij sektori, shoqëruar me studime rasti;
 - vlerëson peshën që zënë në tregtinë globale

- Proceset globalizuese dhe zhvillimet industriale, modelet e industrisë botërore dhe perspektiva të zhvillimit.
 - Zhvillimi i sektorit terciar, karakteristika të zhvillimeve globale të këtij sektori.
 - Tregtia globale, roli, rëndësia dhe pasojat e saj. Roli i organizmave ndërkombëtarë në tregtinë botërore.
 - Varfëria në botë, shpërndarja hapësinore dhe faktorët që ndikojnë, problematika dhe strategji globale.
 - Kriza e ujit dhe menaxhimi i burimeve ujore.
 - Urbanizimi, karakteristika të zhvillimeve urbane, modelet e qyteteve botërore, pasoja rajonale dhe globale të procesit të urbanizimit.
 - Urbanizimi në Shqipëri, tipare të zhvillimit të ndarjes territoriale të saj.
 - Zhvillimi i qëndrueshëm, politikat rajonale dhe globale të zhvillimit, strategji që çojnë drejt tij.
 - Ekosistemet natyrore, faktorët që ndikojnë mbi to, masa dhe strategji për ruajtjen e ekuilibrave natyrore.
 - Ndryshimet klimatike, pasojat që i shoqërojnë, ndikimi i veprimtarisë njerëzore dhe politikat rajonale e botërore
- produkte, si: nafta, hekuri, gruri, makinat etj.;
 - interpreton rolin e organizmave ndërkombëtarë, si OBT, NAFTA, OPEC, G8, BE, dhe politikat e tyre në tregtinë botërore;
 - identifikon avantazhet dhe disavantazhet që shoqërojnë globalizimin e tregtisë në botë;
 - rajonizon shpërndarjen gjeografike të varfërisë;
 - analizon faktorët që ndikojnë në këtë shpërndarje;
 - identifikon rajonet që përballen me pamjaftueshmërinë e rezervave ujore;
 - identifikon problematikat në rajonet urbane;
 - analizon procesin e urbanizimit në rajonet periferike;
 - përshkruan veçoritë e funksionimit dhe zhvillimit të megaqyteteve sot në botë;
 - identifikon problematikat dhe pasojat e proceseve urbanizuese në Shqipëri pas viteve '90;
 - përshkruan konceptin e zhvillimit të qëndrueshëm dhe rëndësinë e tij;
 - identifikon rrugë dhe strategji drejt një zhvillimi të qëndrueshëm industrial, bujqësor dhe urban;
 - analizon faktorët që ndikojnë në prishjen e ekuilibrit në ekosisteme të rëndësishme

në lidhje me to.

- Ndotja si proces global.
- Tregtia dhe trafikimi i armëve, konfliktet rajonale dhe politikat botërore mbi çarmatimin.

(p.sh., shpyllëzimet në Indonezi, pellgun e Amazonës etj.) si dhe pasojat për mjedisin;

- identifikon shkaqet dhe pasojat e përmbytjeve të shumta sot në botë;
- vlerëson rëndësinë e mbrojtjes së pyjeve dhe kujdesit për shtretërit e lumenjve;
- analizon shkaqet dhe pasojat e ndryshimeve klimatike;
- interpretton ndotjen si proces global;
- vlerëson faktorët që ndikojnë dhe pasojat që e shoqërojnë;
- analizon faktorët që nxisin tregtinë dhe trafikun e armëve, korridoret e trafikimit dhe konfliktet rajonale, shoqëruar me shembuj.